

Cwlwm Cyhoeddwyr Cymru yn anrhydeddu D. Ben Rees

Pnawn Gwener, 6 Chwefror, ar ei aelwyd yn Lerpwl cyflwynwyd tlws blynyddol Cwlwm Cyhoeddwyr Cymru ar gyfer 2025 i'r Parch. Ddr D. Ben Rees. Derbyniodd y tlws drwy law Aled Davies, Cadeirydd presennol y Cwlwm, a hynny yng nghwmni rhai o'i gyfeillion. Cyflwynwyd tusw o flodau hefyd i'w briod, Meinwen, a fu'n gefn mawr (ac amyneddgar) wrth i Ben dreulio cymaint o'i amser yn ysgrifennu a golygu dros 120 o lyfrau. Brاف oedd cael cwmni ei ffrindiau, Dr John Williams a Roderick a Norma Owen, yn bresennol hefyd. Derbyniwyd ymddiheuriad gan ei weinidog, y Parch. Robert Parry, nad oedd ar gael i ymuno â ni. Cyrhaeddodd Tinopolis hefyd i ffilmio eitem am y wobwr ar gyfer y rhaglen *Heno*, a chafwyd cyfweiliadau gyda *Newyddion S4C* a *Bwrw Golwg* i ddilyn. Roedd digon o fwrwm a phrysurddeb ar aelwyd Garth Drive felly. Isod, ceir y datganiad a wnaed gan y Cwlwm Cyhoeddwyr am y wobwr:

Mae'n bleser gan Gwlwm Cyhoeddwyr Cymru gyhoeddi bod gwobr cyfraniad oes i'f yd llyfrau a llenyddiaeth Cymru am 2025 yn cael ei chyflwyno i'r Parchedig Ddr D. Ben Rees, Lerpwl.

Bob blwyddyn, cyflwynir tlws i unigolyn sydd wedi gwneud cyfraniad sylweddol i'r byd llyfrau yng Nghymru, a'r enwebiad unfrydol ar gyfer tlws 2025 oedd enw D. Ben Rees. Mae'r Parchedig Ddr D. Ben Rees yn awdur toreithiog a chyhoeddwr blaengar ym maes llyfrau Gymraeg a Chymreig, a hefyd yn awdur a golygydd nifer o lyfrau Saesneg am Gymru ac ardal Lerpwl. Sefydlwyd ei wasg, Cyhoeddiadau Modern Cyf., yn 1963, gan weithredu o Abercynon yng Nghwm Cynon, cyn iddo symud i Lerpwl yn 1968. Caiff ei gydnabod fel hanesydd, darlithydd a diwinydd, ac fel gweinidog ffyddlon yn Eglwys Bresbyteraidd Cymru. Mae'n un o arweinwyr y gymuned Gymraeg yn Lerpwl ers blynyddoedd lawer, a chyn iddo ymddeol treuliodd dros hanner canrif fel gweinidog eglwys Gymraeg Heathfield Road yn y ddinas honno. Fe'i ganed yn

O'r chwith i'r dde: Dr John Williams, Meinwen Rees, Norma Owen, Parch Ddr D. Ben Rees, Roderick Owen, Aled Davies

Llanddewibrefi, Ceredigion, ond mae wedi treulio'r rhan fwyaf o'i fywyd gwaith yn ninas Lerpwl.

O ran ei waith fel awdur a chyhoeddwr dros gyfnod o drigain mlynedd, mae D. Ben Rees wedi gweithio mewn pum maes:

1. Heddwch a heddychiaeth

Cyhoeddwyd y bywgraffiad *Mahatma Gandhi: Pensaer yr India* ganddo yn 1970. Y gyfrol hon oedd yr ysbrydoliaeth i gyfres o dri llyfr arall a ddilynodd ganddo ar heddychwyr Cymreig: *Herio'r Byd*, *Dal i Herio'r Byd* a *Dal Ati i Herio'r Byd*. Aeth ati hefyd i baratoi cyfrol ar Henry Richard, yr heddychwr o'i filltir sgwâr yn Nhregaron, yn ogystal â chyfrol ar hanes heddychiaeth, sef *Dilyn Ffordd Tangnefedd*, i nodi canmlwyddiant Cymdeithas y Cymod.

2. Diwylliant Cymru a hanes Cymry amlwg

Paratowyd nifer o lyfrau yn Gymraeg a Saesneg ganddo ar hanes Cymru a'i phobl. Cyflwyniad poblogaidd i'r wasg Gymreig a'r traddodiad eisteddfodol yw *Wales: The Cultural Heritage*, ac yn y gyfrol hon mae'n ceisio diffinio diwylliant Cymru. Lluniodd gofiant i Samuel Roberts, yr awdur a'r

diwygiwr radicalaidd o Lanbryn-mair, ar gyfer y gyfres *Writers of Wales*. Rhwng 1975 a 2006 cafwyd ganddo ddeuddeg cyfrol yn ymdrin ag anghydfurfiaeth yng Nghymru ac astudiaethau ar Oes Fictoria. Ymhlith teitlau eraill y mae *Pymtheg o Wyr Llên yr Ugeinfed Ganrif*, *Cymry Adnabyddus 1951-1972*, *Pwy yw Pwy yng Nghymru* a chofiant i'r gwleidydd Cledwyn Hughes.

3. Hanes cymuned Gymraeg Lerpwl a glannau Mersi

Mae Ben Rees yn cael ei gydnabod fel yr awdurdod pennaf ar hanes Cymry Lerpwl, ac yr oedd yn gyd-awdur, gyda'r Athro R. Merfyn Jones, y gyfrol *The Liverpool Welsh and their Religion* (1984). Ymhlith ei gyfrolau ar hanes Cymreictod y ddinas y mae *Cymry Lerpwl a'r Cyffiniau*, *Cymry Lerpwl a'r Cyffiniau yn yr Ugeinfed Ganrif*, *Y Cenhadwr Cyntaf o Blith Cymry Lerpwl: Josiah Hughes a Codi Stêm a Hwyl yn Lerpwl*. Yn fwyaf diweddar, ddechrau 2026, cyhoeddwyd ei gyfrol *Ar Drywydd Cymry Lerpwl* gan wasg y Lolfa.

4. Diwinyddiaeth a hanes cenhadaeth fyd-eang

Caiff Ben Rees ei gydnabod fel ysgolhaig ac arbenigwr ar fywyd a hanes John

[\(parhad ar y dudalen nesaf\)](#)

Cwlwm Cyhoeddwy Cymru yn anrhydeddu D. Ben Rees (parhad o dudalen 1)

Calfin a Chalfiniaeth, a chyhoeddodd bedwar llyfr ar y pwnc, tri yn Gymraeg, yn ystod y cyfnod 2008–2012, yn cynnwys *John Calfin a'i Ddisgyblion Cymreig*. Cyflwynodd y Ddarlith Davies ar John Calfin a'r Cyfundeb yng Nghymmanfa Gyffredinol ei enwad, ac fe'i cyhoeddwyd dan y teitl *Y Gwron o Genefa: John Calfin a'i ddylanwad*. Mae ei gyfrol ddiweddaraf, *Cenhadaeth y Cymry*, sydd i'w chyhoeddi gan Gyhoeddiadau'r Gair ym mis Mawrth eleni, yn rhoi darlun i ni o hanes cenhaden a aeth o Gymru i bedwar ban byd, gan roi cipolwg ar waith cenhadol yr holl enwadau yng Nghymru.

5. Defosiwn a gweddïau

Cyhoeddwyd nifer o lyfrau defosiynol

a gweddi gan Ben Rees dros gyfnod o drigain mlynedd, dan faner Cyhoeddiadau Modern Cyf. a gyda Chyhoeddiadau'r Gair, gan gynnwys cyfrol gynhwysfawr ar ddefosiwn y Grawys a'r Pasg. Mae'r gyfrol *Rhedeg yr Yrfa fel Gweinidog yr Efengyl* yn cynnwys trigain o bregethau a'i hunangofiant fel gweinidog yn Lerpwl.

Dros gyfnod o drigain mlynedd cyhoeddwyd dros gant o lyfrau gan D. Ben Rees, yn ogystal ag erthyglau ac ysgrifau i bob math o gylchgronau crefyddol a hanesyddol. Bu'n olygydd 'Y Pedair Tudalen' yn y papurau enwadol am gyfnod o wyth mlynedd, yn ogystal â'r cylchgrawn *Etifeddiaeth*.

Fel Cwlwm Cyhoeddwy Cymru, estynnwn ein llongyfarchiadau gwresog iddo, gan ddiolch am ei holl egni a'i ymroddiad i'r byd llyfrau yng Nghymru.

Llun o'r tlws a gyflwynwyd, wedi ei greu o ddarn o lechen Gymreig Stiniog

Minnesota – Minneapolis a Mankato

Grym yw arwyddair yr Unol Daleithiau dan arlywyddiaeth Trump bellach. Gwyddom mai dyna arwyddair cudd y wladwriaeth cyn dyddiau Trump, ond erbyn hyn 'does yna ddim ymdrech i'w guddio, a daeth trais a gormes yn rhan o fywyd bob dydd pobl gyffredin ym Minneapolis, dinas fwyaf talaith Minnesota.

Gwelsom oll y fideos dychrynlyd o saethu Nicole Good i farwolaeth. Clywsom sut y mae'r wladwriaeth yn ceisio cyfiawnhau'r drosedd erchyll hon gan un o swyddogion ICE (Immigration and Customs Enforcement), llu arfog sydd yn cael ychydig iawn o hyfforddiant a rhwydd hynt i ddefnyddio trais eithafol. Aeth yr awdurdodau cyn belled â chwilio i gefndir Nicole Good er mwyn pardduo'i henw, er mai'r hyn a wnaeth i dramgwyddo oedd bod yn dyst i weithgaredd ICE. Cipiwyd Liam Ramos, bachgen pum mlwydd oed, gan ICE a'i anfon i wersyll yn Texas. Ac eto, cyfiawnhau hyn wna rhai fel yr Is-arlywydd J. D. Vance, sy'n honni bod yn Gristion o argyhoeddiad.

Dan yr esgus eu bod yn chwilio am fewnfudwyr anghyfreithlon, yr hyn a wnânt yw codi dychryn ar bobl gyffredin ddiniwed. Mae ar famau ofn anfon eu plant i'r ysgol, mae pobl yn ofni mynd allan i siopa; mae'n beryglus mentro allan i'r strydoedd.

Nid yw hyn yn ddamweiniol. Mae'n rhan o'r ymdrech i wneud yr Unol Daleithiau yn wladwriaeth a reolir gan unben. A chofiw'n fod yna gymeriadau amheus iawn yn rhan o lys y 'Brenin' Trump, a biliwyddion sy'n hapus iawn i elwa dan wladwriaeth o'r

fath. Mae'r wlad ar lwybr peryglus allai arwain at ffasaeth lwyr.

Byddai'n ddealladwy os byddai trigolion Minneapolis yn plygu i'r drefn, ac yn peidio â chymryd sylw o'r hyn sy'n digwydd yn eu dinas.

OND NID FELLY Y MAE HI.

Mae miloedd ar filoedd wedi bod allan yn protestio – a hynny ar ddiwrnod ffaidd o oer – gan ddangos yn eglur bod parch at gyd-ddyn yn cyfri, bod trais yn annerbyniol, a bod goddefgarwch yn bodoli yn eu plith. Caeodd llawer o fusnesau am y dydd, am fod egwyddor yn drech nag elw.

Efallai y bydd Minneapolis yn drobwynt yn y frwydr i wrthwynebu trais, gormes a ffasaeth. Efallai y gwelwn ddewrder a chymod yn trechu gynnu a chreulondeb. Fel erioed, pobl ddewr ar lawr gwlad sy'n greiddiol yn hyn oll. Gobeithiwn mai felly y bydd hi.

Gwelodd talaith Minnesota anghyfiawnderau arswydus yn y gorffennol. Yn nhref Mankato, sydd rhyw 80 milltir o Minneapolis, crogwyd 38 o lwyth y Dakota – y nifer mwyaf i gael eu crogi ar yr un pryd yn hanes yr Unol Daleithiau, a hynny yn 1862 dan arlywyddiaeth Abraham Lincoln. Dyma oedd canlyniad Rhyfel Dakota, pan oedd y dyn gwyn yn dwyn tiroedd pobl Dakota er mwyn cael gafael ar eu tiroedd a'u cyfoeth naturiol. Canu cloch, tybed?

Ac eto, daeth ymdrech at gymod ac iachâd a maddeuant pan gynhaliodd y Dakota daith o 330 milltir ar gefn ceffylau yn 2009 i

gofio'r achlysur. Mae urddas y bobl hyn yn arbennig, fel y gwelwch os gwyliwch chi ffilm o'r daith ar YouTube: <https://www.youtube.com/watch?v=1pX6FBSUyQI> (Os cewch anhawster, ewch i wefan YouTube a chwilio am Dakota 38). Yn y bôn, yr un yw gwraidd beth ddigwyddodd ym Mankato ers talwm a'r hyn sy'n digwydd ym Minneapolis a dinas oedd ledled y wlad heddiw. Hiliaeth. Ygred mai'r dyn gwyn sydd efo'r hawl i draarglwyddiaethu; efo'r hawl i benderfynu ar sail lliw croen pwy i'w dargedu; efo'r hawl i feddiannu tiroedd pobl eraill; efo'r hawl i lygru'r ddaear. A'r hawl i fychanu'r 'gwahanol' fel nad ystyrir eu bod yn bobl go iawn, ac felly heb unrhyw hawliau dynol.

Bydd y rhai ohonoch sydd wedi darllen hanes yr Unol Daleithiau'n gwybod mai dyna yw sylfaen athronyddol y wlad, a dyna sy'n egluro hil-laddiad pobloedd gynhenid: athrawiaeth 'Manifest Destiny'. Esblygiad o hyn yw traha Trump a'i wladwriaeth i fynnu bod ganddo'r hawl i ddwyn gwledydd, i herwgipio arlywydd gwlad arall, ac i fod yn fwli ar y llwyfan rhyngwladol. Mae hiliaeth Trump yn cynnwys pobl wyn erbyn hyn, os nad ydyn nhw'n dod o'r Unol Daleithiau!

Daeth yr awr i ni i gyd ddangos fod modd i gymod a chariad a maddeuant drechu, ond mae angen ymdrech arwrol i gyflawni hynny gan bob un ohonom. Mae Minneapolis wedi dangos y ffordd. Gall fod yn drobwynt i'r Unol Daleithiau ac i'r byd cyfan.

Robat Idris

Cymdeithas y Cymod yng Nghymru